

Mitte ainult betoonkivi ja asfalt...

Teepindade kujundamisel on palju võimalusi

Asfaltbetoon ning betoonkivid linnapildis on paratamatult tavalised, kuna teistlaadsed teekattematerjalid ei pea lihtsalt suurele kasutuskoormusele vastu. Betoonkive valmistatakse mitmes erinevas värvitoonis ning mitmesuguse kujuga, seepärast on trendikas neid kasutada laialdaselt ka koduaedades. Moodi jälgides unustatakse tihti ära aga mitmesugused teised huvitavad võimalused, mis mõnikord võivad osutada isegi taskukohasemaks. Järgnevalt tulebki juttu mõnest teistsugusest võimalusest teekattematerjalide valikul.

Enne teekatte valikut...

...peab enda jaoks selgeks mõtlema, kuidas tulevast teed kasutama hakatakse - kas tee on jalutamiseks, sõidetakse sellel ka autoga või on tee pigem kui kujunduselement. Sellest sõltub nii teekattematerjali, kui tee aluse valik. Tee peaks olema võimalikult odav ehitada, kuid ka tulevikus odav hooldada ning seejuures peaks ta ka hea välja nägema. Teekattena võivad paljud kättesaadavad materjalid tunduda odavuse tõttu vm põhjustel ahvatlevad, kuid ei pruugi sellest hoolimata olla tee ehitamiseks sobivad. Järgnevalt lühidalt sellest millega tuleks teekatte valikul põhiliselt arvestada.

- Mistahes kattega tee ehitamiseks (va ehk kruus) tuleb igal juhul rajada killustikust või kruusast tee alus, mille paksus jalgteedel on 100...150 mm, sõidetavatel teedel mitte alla 150 mm.
- Kasutama peaks võimalusel kohapeal kättesaadavaid materjale, mida selles piirkonnas on juba traditsiooniliselt kasutatud.
- Kasutatav materjal ei peaks olema erosiooniohtlik, libe, porine, tolmav, teravaservaline.
- Materjal peaks olema võimalikult kergesti hooldatav ning hooldusele vastupidav (st nii talvisele lumelükkamisele, lehtede riisumisele-pühkimisele jne).
- Teekattematerjal ei tohi olla vett siduv, vaid kas vett hästi läbilaskev või siis vettpidav, et vältida vee kogunemine tee pinnale. Samuti ei tohi teepind jääda allapoole murupinda.

Eelnevat arvestades võib välja tuua mõned tee ehitamiseks sobimatud materjalid, mida ringi vaadates võib vahete-vahel mõnel pool kahjuks teedel isegi avalikes kohtades näha:

- muld ning turvas;
- kivisöe või põlevkivi tolm, puru või -tuhk;
- lubja- ja kipsijäätmed;
- ehituspraht;
- saepuru;
- metallitreilaastud ja klaasipuru;
- vanad plekitahvlid, kummilindid, autorehvid jne, jne.

Peenkillustikud, sõelmed

Suhteliselt palju kasutatakse teekatetena peenefraktsioonilii killustikke, millest levinum on nn graniitsõelmed (tera suurus ca 3...5 mm). Graniitsõelmed ei tolma suvel ning ei muutu määrivaks (erinevalt näiteks paesõelmetest) vihmastel perioodidel. Tänu karedale pinnale on graniitsõelmekattega tee talvel ka vähem libe. Õieti rajatud sõelmetee kannatab

nii jalgsi käimist kui sõidukeid. Sõelme-, kruusa- ja killustikkattega teede rajamine on keskmiselt ca 3 korda odavam, kui näiteks betoonkivi-teedel, kuid selliste katete puuduseks on erosiooniohtlikkus ning neil hakkavad hästi kasvama ka umbrohud.

Graniitsõelmekattega tee rajamiseks kata eelnevalt ettevalmistatud tee alus 50...80 mm paksuse graniitsõelmekihiga, mis tuleb tihenda hoolikalt. Kui mingil põhjusel tahetakse siiski kasutada just paesõelmeid, tuleb tee alus katta ca 50 mm paksuselt paesõelmetega, tihendada ning seejärel katta veel õhukese (so ca 10 ... 30 mm) peene graniitkillustiku, punase tellise puru või peenkruusa kihiga. Ka viimane kiht tuleb kindlasti tihendada.

Samadel põhimõtetel võib teekattena kasutada punase tellise puru, peenkruusa või jämedateralist liiva. Peene- ja ümarateraline liiv tee pealmiseks kihiks ei sobi, sest kuivades, tihendamisel hoolimata, võib muutuda ebastabiilseks.

Igasuguste taoliste materjalide kasutamisel peab jälgima, et teepind jääks keskel tee äärte suhtes paar-kolm sentimeetrit kõrgemaks, et tagada vee äravool teepinnalt. Vajaliku tee ristprofiili säilitamist tuleb jälgida ka teelt lund ning lehti pühkides - kui tee keskele hakkab aja jooksul pühkimise järel tekkima nõgusus, tuleb tee äärtesse pühitud materjal lihtsalt tee keskele tagasi riisuda ning uuesti tihendada. Teepinna parema püsimise huvides tuleks pikkadel kuivaperioodidel eelpoolkirjeldatud viisidel ehitatud teid aeg-ajalt niisutada.

Okaspuukoorepuru

Peamiselt kasutatav männikoorepuru on kaasajal kujunenud suhteliselt nõutud pinnkattematerjaliks. Väga hästi sobib koorepuru istikute aluste pindade ning peenarde mulšimiseks, sest lisaks dekoratiivsusele hoiab koorepuru hästi niiskust ja vähendab umbrohtumust. Teekattena omab koorepuru siiski enamasti vaid dekoratiivset väärtust, sest tänu oma kohevusele jääb kõndides ebastabiilseks, orgaanilisele materjalile omaselt mädaneb mõne aastaga ning vajab seetõttu pidevat uuendamist, kuivades hakkab tuul pindmisi väiksemaid kooretükke ära kandma.

Eelnevast hoolimata võib aia huvitavamaks muutmiseks mõne pisikese teelõigu kusagil peenraservas või looduslikumailmelises aianurgas koorepuruga teha. Selleks tuleb süvistada u 150 mm sügavune teeküna, täita see poolest saadik liivaga, tihendada hoolikalt ning ülejäänud täita männikoorepuruga. Stabiilsuse suurendamiseks soovitatakse vahel koorepuru segada liivaga. Millise mulje tee jätab, sõltub suuresti koorepurutükkide suuruselt. Mida peenem on puru, seda ühtlasema, tihedama ja stabiilsema teepina saab, kuid väga kena pinna annavad ka näiteks käsitsi metsast korjatud suured kooretükid, mis üksteise kõrvale laotuna moodustavad omapärase mosaiigi.

Puit

Puitu teekattena saab kasutada põhimõtteliselt kahel erineval viisil: laudisena ning pakkudena. Laudist on mõtet rajada kohtadesse, kus pind jala all peaks olema soe: so terrassidele, basseiniservadesse, grilliplatsidele jne. Vastupidavuse huvides peaks laudade ning maapinna vahele jääma 50...100 mm laiune õhuvähe, seetõttu kinnita lauad 800 ...1000 mm intervalliga paigutatud taladele. Kui kasutad puittalasid, täida taladealune osa u 100 mm sügavuses liivaga, et vähendada niiskust puidu ja pinnase kokkupuutepinnal. Talad peaksid olema vastupidavuse huvides valmistatud immutatud puidust.

Huvitavamaid lahendusi pakuvad aga puitpakud. Pakke saab kasutada nii astepakkudena kui sillutisena. Mõlemal juhul kasutatakse 200... 300 mm pikkuseid ning vähemalt 300 mm läbimõõduga kooritud ümarmaterjali, sillutiseks võib kasutada aga ka peenemat ümarmaterjali ning saematerjali (prussiotsi, paksemaid lauaotsi). Pakkudest sillutise tegemisel kaeva ca 400 mm sügavune teeküna, täida 100...150 mm ulatuses liivaga, tihenda ning aseta sellele pakud tihedalt üksteise kõrvale. Pakkude vahed täidetakse ääreni liivaga. Sillutise tegemine on lihtsam, kui pakud on kõik ühepikkused. Astepaku paigaldamiseks kaeva pakust neljandiku võrra sügavam ja veidilaiem auk, täida see liivaga nii, et paku ülemine serv jääks ca 10 mm üle murupinna. Pakkude ülemised pinnad peaksid olema siledad ja veidi kaldu lõigatud (ca 0,5%), et vesi paku pealt paremini ära voolaks.

Puidu kasutamisel jääb muidugi alati probleemiks vastupidavus mädanemisele. Kaasajal saab kasutada ilmale vastupidavamalt immutatud puitu nii valmiskujul, kui mitmesuguseid puiduimmutusvahendeid. Ent alati pole see taskkohane või lihtsalt idee poolest vastuvõetav, seetõttu tuleks eelistada okspuid, eriti lehist või nn kõvasid lehtpuid, näiteks tamme.

Tellis

Telliste, eeskätt just punaste telliste, kasutamine teekattena pole mingi uudis. Tellistest saab laduda mitmesuguseid mustreid, tellisepunane rustikaalne pind loob taimedega erksaid kontraste. Tellistest laotud teede puuduseks on talvine libedus, ka kipuvad tellised kergemini purunema löökide või surve all kergemini, kui näiteks betoonkivid. Tellistest tee rajamine sarnaneb betoonkividest teele: killustikalusele pannakse 30...50 mm paksune liivast tasanduskiht, mis hoolikalt silutakse. Tasanduskihile laotakse juba tellised. Kui kinnitada tellised betooniga on hiljem väga raske näiteks ilmastiku mõjul purunenud kive asendada. Et teekattes ei tekiks lagunevatest kividest auke, kasuta ilma pragude ja murenemisjälgedeta ühepakusi ning ühesuurusi terveid telliseid. Kasutades vanu, kusagil juba kasutusel olnud kive, eemalda kividelt enne paigaldamist vana mört.

Looduskivi

Traditsiooniliselt on Eestimaal tee ehitamiseks kasutatud neid kive, mis looduses kodu ümber leidub, seega paasi Põhja-Eestis ning munakive Lõuna-Eestis. Nii nagu puitpakkegi, saab looduskivi kasutada astekividenä ja sillutisena. Munakivi või paesillutist ja on arvatavasti näinud kõik. Munakivisillutise rajamiseks tuleb otsida suhteliselt ühesuurusi lapikumaid või siis kuskilt küljest siledamaid kive. Väga erineva suurusega kivide paigaldamine on suhteliselt keeruline. Nii munakivid, kui paekivid paigaldatakse killustikalusele pandud liivast tasanduskihile. Kivid aseta liivale nii, et nad ei jääks kõikumata ning et tee pealispind jääks võimalikult tasane. Vuugid täida liivaga. Nn vuugimuru rajamiseks jäta kivide vahele suuremad (ca 50 mm laiused) liiva-mulla või liiva-peenkillustiku seguga täidetud vuugid ning külva neisse spetsiaalne murusegu (vuugimurusegu müüakse suuremates aiapoodides). Vuugimuru võib rajada ka nii puitpakke kui betoonkive kasutades.

Astekivide valikul otsi vähemalt 300 mm läbimõõduga, vähemalt ühest küljest tasased kivid. Kivide paigaldamiseks maasse kaeva kivist suurem auk ning täida see osaliselt liivaga. Aseta kivi maasse lapik külj ülespoole nii, et kivi jääks murupinnast ca 10 mm kõrgemale. Seejärel täida auk liivaga nii, et kivi ei hakkaks loksuma. Kivide paigutamisel

arvesta oma keskmise sammuga - üldjuhul peaks kivide keskkochtade vahe olema 600...650 mm.

Kogu ulatuses looduskividest sillutis võib olla kena, kuid pikemas perspektiivis ebamugav (eriti munakivisillutis) kasutada, seetõttu võiks proovida looduskive kombineerida teiste materjalidega.

Plastkärj

Nn plastkärji või murukärji kasutatakse Euroopas laialdaselt kohtades, kus maapind peab taluma suuri koormusi, kuid kuhu pole võimalik rajada kõvakattega teepinda või kus sadevee ärajuhtimine on problemaatiline. Väiksemas koduaias, kus nagunii rohupinda tikub nappima võiks murukärge kasutada näiteks parkimiskoha rajamiseks. Talu juures aga võib murukärge edukalt olla näiteks masinapargi pinnakatteks.

Plastkärji toodetakse mitmesuguse suurusega omavahel ühendatavate moodulitena. Kärjed paigaldatakse vastavalt koormusele tehtud killustikalusele (näiteks veoautodele 300...500 mm), mis kaetakse peenkillustiku ja savivaese mulla seguga ca 50 mm paksuse kihiga. Tihendatud tasanduskihile paigaldatakse plastkärjed, mis täidetakse omakorda killustiku ning toitainetega rikastatud mulla seguga. Muruseeme külvatakse lihtsalt kärgedele peale. Kuid kärjed võib paigaldada ka liivast tasanduskihile ning täita näiteks graniitsõelmetega - saab tavalisest sõelmekattest mitu korda vastupidavama ja erosioonikindla teekatte.

Kindlasti leidub veel materjale ja leidlikke ideid, kuidas oma aeda teid rajada, siinkohal sai puudutatud enamkasutatavaid võimalusi. Igatahes tasub oma aiatee kujundamisega vaeva näha, sest tee ei pruugi olla mitte ainult käimiseks, vaid võib olla ka aia ehteks.

Sulev Nurme